ו בְּרֵישָׁא מְגִלָּה ל״א (ע״א).

עַרְבִית וְשַׁחֲרִית וּמִנְחָה, מִתְפַּלֵּל שֶׁל שַׁבָּת וְאוֹמֵר יַעֲלֶה וְיָבֹא בָּעֲבוֹדָה, וּבְמוּסָף אוֹמֵר אַתָּה בְּחַרְתָּנוּ, וּמִפְּנֵי חֲטָאֵינוּ, אֶת יוֹם הַמָּנוּחַ הַזֶּה אֶת יוֹם חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה, וְחוֹתֵם מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת וְיִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים. הַגָּה: וְנוֹהֲגִין לוֹמַר (ג) [ג] קְהִלַּת בְּשַׁבָּת שֶׁל חֹל הַמּוֹעֵד, אוֹ בְּשָׁמְעִינִי עֲצֶרֶת אִם אֶקְלַע בְּשַׁבָּת (מהרי״ל (סדר תפילות חג הסכות)),

(ז) וַעֲיֵן לְעֵיל סִימָן ת״צ (ס״ט): **ג מוֹצִיאִין שְׁנֵי סְפָרִים [1]בְּאֶחָד קוֹרִין 'רְאֵה' (ח) אַתָּה אוֹמֵר אֵלַי'** (שמות ל״ג יג),

(ט) **וּמַפְטִיר קוֹרֵא בְּקָרְבָּנוֹת שֶׁל סַפְּקָא דְיוֹמָא,** (ד) [ד] **וּמַפְטִיר בִּיחֶזְקֵאל** (מ״ח יח) **'וְהָיָה (י) בְּיוֹם בּוֹא גוֹג':**

תרסד סֵדֶר יוֹם הוֹשַׁעְנָא רַבָּא. ובו י״א סְעִיפִים:

א משנה ראש השנה ט״ז (ע״א). ב טור והמפרדכי בפרק ג׳ דסכה (סי׳ תשנא), ויסמך לזה כפת חסר ו׳, פרוש ו׳ ימים יהיה כפוח. *) (פרוש מלמעלה, רוקח (סי׳ רכ)). ג מהא דתנן ואותו יום היו מקיפין כו׳, סכה מ״ה (ע״א). ד שם בגמרא מ״ד (ע״א). ה מהא דדבי אליעזר בר צדוק ורב שם (ע״ב) דסנהג נביאים הוא וכרבי יהושע בן לוי, טור בשם הרי״ף (כב.) והראש״ש (פ״ד סי׳ א).

א [*] בְּיוֹם שְׁבִיעִי שֶׁהוּא הוֹשַׁעְנָא (א) **רַבָּה נוֹהֲגִים לְהַרְבּוֹת בְּמִזְמוּרִים** (ב) **כְּמוֹ בְּיוֹם טוֹב.** הַגָּה: (ג) וְאֵין אוֹמְרִים נְשָׁמַת, וְאוֹמְרִים מִזְמוֹר לְתוֹדָה, וְאוֹמְרִים אֵין כָּמוֹךָ, שְׁמַע יִשְׂרָאֵל וְכוּ׳, (ד) כְּמוֹ בְּיוֹם טוֹב. וְאוֹמְרִים קַדִּישׁ שֶׁלְּאַחַר תְּפִלַּת מוּסָף בְּנִגּוּן יוֹם טוֹב. וְאֵין רְגִילִין לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה (ה) שֶׁל חֹל עַד אַחַר יְצִיאָה מִבֵּית הַכְּנֶסֶת. וְיֵשׁ לוֹמַר (ג) פִּזְמוֹן זְכֹר בְּרִית כְּשֵׁשׁ מִילָה בְּהוֹשַׁעְנָא רַבָּה, וְאוֹמְרִים אוֹתוֹ (ו) קֹדֶם אָנָּא אֵזֶן חִין כו׳. כָּתְבוּ הָרֹאשׁוֹנִים ז״ל שֶׁיֵּשׁ סִימָן בְּצֵל (ג) הַלְּבָנָה בְּלֵיל הוֹשַׁעְנָא רַבָּה מַה שֶּׁיִּקָּרֶה לוֹ אוֹ לִקְרוֹבָיו בְּאוֹתָהּ הַשָּׁנָה, וְיֵשׁ מִי שֶׁכָּתַב שֶׁאֵין לְדַקְדֵּק בָּזֶה כְּדֵי שֶׁלֹּא לִתְרַע מַזָּלָהּ, גַּם כִּי רַבִּים אֵינָם מְבִינִים הָעִנְיָן עַל בֵּרְיוֹ, וְיוֹתֵר טוֹב לִהְיוֹת תָּמִים וְלֹא לַחְקֹר עֲתִידוֹת, כֵּן נִרְאֶה לִי. **וּמַרְבִּים קְצָת בִּנְרוֹת** (ז) **כְּמוֹ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים.** הַגָּה: וְהַמְדַקְדְּקִים נוֹהֲגִים (ד) לְטַבֵּל עֲצָמָן (ח) קֹדֶם עֲלוֹת הַשַּׁחַר כְּמוֹ בְּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים (מנהגים (הל׳ חג הסכות)), וְיֵשׁ נוֹהֲגִים לִלְבֹּשׁ (ט) הַקִּיטֶל כְּמוֹ בְּיוֹם כִּפּוּר.

א[1]לְפִי שֶׁבָּחַק נְדוּנִים עַל הַמַּיִם. ב[2]וְנוֹהֲגִים לְהַתִּיר בּוֹ אֲגוּדוֹ שֶׁל *)לוּלָב, (י) ג[3]וּמַקִּיפִים שֶׁבַע פְּעָמִים, וּמַרְבִּים תַּחֲנוּנִים עַל הַמַּיִם: **ב** (יא) ד[4]וְנוֹטְלִים עֲרָבָה בְּיוֹם זֶה, מִלְבַד עֲרָבָה שֶׁבַּלּוּלָב, (יב) ה[5]וְאֵין מְבָרְכִין עָלֶיהָ.

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

ב [ג] קְהִלַּת. עַיִן בְּאֵר הֵיטֵב, וּבְאֶלְיָה רַבָּה (סק״ו) כָּתַב שְׁנִרְאֶה לוֹ לִבְרֹךְ בִּלְא שֵׁם וּמַלְכוּת וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב סִימָן ת״צ (סק״י): **ג [ד] וּמַפְטִיר.** עַיִן בְּאֵר הֵיטֵב, וְעַיִן בְּפְרִי מְגַדִּים (א״א סק״ב) אִם קָרָא רַק וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי בְּמַפְטִיר בְּשַׁבָּת חֹל הַמּוֹעֵד וְגָלַל וּבָרַךְ, יַחֲזֹר וְיִקְרָא וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בִּלְא בְּרָכָה, וְעַיִן סִימָן קל״ז בְּאֶלְיָה רַבָּה סָעִיף קָטָן י׳ וְעַיִן מַה שֶּׁכָּתַב אֲדוֹנִי אָבִי זְקֵנִי מוֹהַר״ם מִלּוּבְלִין סִימָן פ״ה וּמַה שֶּׁכָּתַב בְּמָגֵן אַבְרָהָם סִימָן (ה׳) [קל״ז] (סק״י) וּמְבֹאָר יָפֶה בְּחִבּוּרִי שַׁעֲרֵי אֶפְרַיִם שַׁעַר ח׳ בְּסֵדֶר קְרִיאַת חֹל הַמּוֹעֵד סָכוֹת (סמ״ו) עַיֵּן שָׁם:

א [בשו״ע] בַּיּוֹם שְׁבִיעִי. וְכָתַב בְּקִנְטְרֵס אַחֲרוֹן לְמַחֲזִיק בְּרָכָה (סק״ב) בְּשֵׁם סֵפֶר מִזְבֵּחַ אֲדָמָה שֶׁכָּתַב בְּשֵׁם שֶׁלְּחָן מְלָכִים מִי שֶׁמֵּת תּוֹךְ הֶחָג הַתִּירוּ רַבָּנֵי יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ שֶׁיְּכוֹל לִקְרֹא תִּקּוּן לֵיל הוֹשַׁעְנָא רַבָּא עַיֵּן שָׁם. וְעַיִן בְּאֶלְיָה רַבָּה (סק״ג) שֶׁכָּתַב וּמַשְׁכִּימִים לְבֵית הַכְּנֶסֶת, וְהוּא אֶחָד מֵחֲמֵשׁ הַשְׁכָּמוֹת רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים וְהוֹשַׁעְנָא רַבָּה פּוּרִים וְתִשְׁעָה בְּאָב. וְכָתַב בְּשֵׁם מַהֲרִי״ל (סדר תפילות חג הסוכות) פַּעַם אַחַת הָיוּ סְבוּרִים שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר וְשָׁגְגוּ שֶׁעַדַיִן הַלְּבָנָה הָיְתָה זוֹרַחַת, וְאַחַר כָּךְ הֶחְשִׁיךְ וְהִמְתִּינוּ כְּמַעַט שָׁעָה עַד שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר בְּאֹפֶל. וְכָתַב בְּשֵׁם מַהֲרִי״ל (סדר תפילות חג הסוכות) פַּעַם אַחַת הָיוּ סְבוּרִים שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר וְשָׁגְגוּ שֶׁעַדַיִן הַלְּבָנָה הָיְתָה זוֹרַחַת, וְאַחַר כָּךְ הֶחְשִׁיךְ וְהִמְתִּינוּ כְּמַעַט שָׁעָה עַד שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר בְּאֹפֶל.

בְּאֵר הֵיטֵב

ב (ג) **קְהִלַּת.** בְּקִהְלַת כְּלֵי עִלְמָא מוֹדִים שֶׁאֵין מְבָרְכִים. וְעַיֵּן סִימָן ת״צ סָעִיף קָטָן ט׳ מַה שֶׁכָּתַבְתִּי שָׁם: **ג** (ד) **וּמַפְטִיר.** וְחוֹתֵם בַּהַפְטָרָה מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת וְיִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים. מִנְהָגִים (הל׳ חג הסוכות):

א (ו) **שֶׁל חֹל.** וְיֵשׁ מִסְּיָרִין אֲפִלּוּ הַכִּיס שֶׁל מָעוֹת. לְבוּשׁ (סי״א). וּבְקִצָּת מְקוֹמוֹת נָהֲגוּ לִגְבּוֹת מָעוֹת אֶתְרוֹג בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְאֵינוֹ נָכוֹן. מָגֵן אַבְרָהָם (סק״א): (ג) **פִּזְמוֹן.** וְיֵשׁ לוֹמַר קֹדֶם חֲרוּז הַבָּט לִבְרִית. לְבוּשׁ (שם) מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ב): (ג) **הַלְּבָנָה.** עַיֵּן פְּלָאִים מִזֶּה בְּכַנְפֵי הָאֲרִי״ל (פרי עץ חיים שער הלולב פ״ה): (ד) **לְטַבֵּל.** וְנָכוֹן לִטְבֹּל מִבְּעֶרֶב לְלִמּוּד כָּל הַלַּיְלָה בְּקִדְּשָׁה. וְדִין הַזָּבוּג כְּמוֹ בְּלֵיל שָׁבוּעוֹת. עַיֵּן שָׁלְ״ה (מסכת סוכה פרק נר מצוה אות יז).

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

לְמוֹשָׁעוֹת אִם נְצוּרָה, וְהַפִּיּוּט אָדוֹן הַמּוֹשִׁיעַ נִדְחָה. וְהַטַּעַם לָזֶה הַסֵּדֶר עַיֵּן בְּמַחֲצִית הַשֶּׁקֶל (ריש הסימן): **ב** (ז) **וַעֲיֵן לְעֵיל סִימָן ת״צ.** שָׁם מְבֹאָר לְעִנְיַן אִם יֵשׁ לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם. וְעַיֵּן שָׁם בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה סָעִיף קָטָן י״ט: **ג** (ח) **אַתָּה אוֹמֵר אֵלַי.** שֶׁיֵּשׁ בָּהּ עִנְיַן סַכָּה: (ט) **וּמַפְטִיר קוֹרֵא וְכוּ׳.** [א]וְחוֹתֵם בַּהַפְטָרָה (ו) מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת וְיִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים, וְכֵן מַזְכִּיר מִי שֶׁמַּת תּוֹךְ הֶחָג הַתִּירוּ רַבָּנֵי יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ שֶׁיְּכוֹל לִקְרֹא תִּקּוּן לֵיל הוֹשַׁעְנָא רַבָּא עַיֵּן שָׁם. וְעַיֵּן בְּאֶלְיָה רַבָּה (סק״ג) שֶׁכָּתַב וּמַשְׁכִּימִים לְבֵית הַכְּנֶסֶת, וְהוּא אֶחָד מֵחֲמֵשׁ הַשְׁכָּמוֹת רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים וְהוֹשַׁעְנָא רַבָּה פּוּרִים וְתִשְׁעָה בְּאָב. וְכָתַב בְּשֵׁם מַהֲרִי״ל (סדר תפילות חג הסוכות) פַּעַם אַחַת הָיוּ סְבוּרִים שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר וְשָׁגְגוּ שֶׁעַדַיִן הַלְּבָנָה הָיְתָה זוֹרַחַת, וְאַחַר כָּךְ הֶחְשִׁיךְ וְהִמְתִּינוּ כְּמַעַט שָׁעָה עַד שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר בְּאֹפֶל. וְכָתַב בְּשֵׁם מַהֲרִי״ל (סדר תפילות חג הסוכות) פַּעַם אַחַת הָיוּ סְבוּרִים שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר וְשָׁגְגוּ שֶׁעַדַיִן הַלְּבָנָה הָיְתָה זוֹרַחַת, וְאַחַר כָּךְ הֶחְשִׁיךְ וְהִמְתִּינוּ כְּמַעַט שָׁעָה עַד שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר בְּאֹפֶל.

החתום: (ח) **קֹדֶם עֲלוֹת הַשַּׁחַר.** וְטוֹב (ג) יוֹתֵר לִטְבֹּל מִבְּעֶרֶב כְּדֵי לִלְמֹד כָּל הַלַּיְלָה בְּקִדְּשָׁה. וְאוֹדוֹת הַזָּבוּג הוּא כְּמוֹ בְּלֵיל שָׁבוּעוֹת, וּבְלֵיל טְבִילָה יְשַׁמֵּשׁ. וְעַיֵּן מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ לְעֵיל בְּסִימָן ר״מ בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה סָעִיף קָטָן ז׳ וּבְאוּר הַלָּכָה שָׁם (ד״ה מלילי): (ט) **הַקִּיטֶל כְּמוֹ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים.** שָׁאז הוּא גְּמַר הַחֲתִימָה. וּבְמִדְרָשׁ תַּנְחוּמָא (ד) נָהֲגוּ לִלְבֹּשׁ בִּגְדֵי שַׁבָּת, לְבַד הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר לוֹבֵשׁ הַקִּיטֶל: (י) **וּמַקִּיפִים שֶׁבַע פְּעָמִים.** כְּמוֹ בַּמִּקְדָּשׁ שֶׁהָיוּ מַקִּיפִין הַמִּזְבֵּחַ בְּזֶה הַיּוֹם שֶׁבַע פְּעָמִים: **ב** (יא) **וְנוֹטְלִים עֲרָבָה בְּיוֹם זֶה.** זָכָר לַמִּקְדָּשׁ שֶׁנִּטְּלָת עֲרָבָה הָיָה שָׁם (ה) הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי. וְכֵן הָיְתָה מְצִוָּתָהּ, בְּכָל יוֹם מִשְּׁבִעַת הַיָּמִים (ו) הָיוּ מְבִיאִין עֲרָבוֹת וְזוֹקְפִין אוֹתָן הַכֹּהֲנִים עַל צִדֵּי הַמִּזְבֵּחַ, וְאַחַר כָּךְ בָּאִין הָעָם וְנוֹטְלִין אוֹתָן מִשָּׁם וּמְנַעְנְעִין אוֹתָן. וּלְהָכִי לֹא תִּקְּנוּ לְנָטְלָהּ כָּל שִׁבְעָה כְּמוֹ בְּלוּלָב, דְּלוּלָב אִית לֵהּ עִקָּר מִן הַתּוֹרָה דְּיוֹם רִאשׁוֹן הוּא מִן הַתּוֹרָה אַף בַּגְּבוּלִין, עֲבַדִינַן לֵהּ זָכָר לַמִּקְדָּשׁ, עֲרָבָה דְּלֵית לֵהּ עִקָּר מִן הַתּוֹרָה בַּגְּבוּלִין דְּי שַׁנַּעֲבֵד לֵהּ זָכָר לַמִּקְדָּשׁ יוֹם אֶחָד [גְּמָרָא (מד.)]. וְקָבְעוּ יוֹם שְׁבִיעִי לָעֲרָבָה יוֹתֵר מִיּוֹם אַחֵר, (ז) כֵּיוָן שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ הָיָה גַּם כֵּן יוֹתֵר קְדֻשָּׁה בְּיוֹם זֶה, שֶׁהָרֵי הָיוּ מַקִּיפִין שֶׁבַע פְּעָמִים בְּיוֹם זֶה: (יב) **וְאֵין מְבָרְכִין עָלֶיהָ.** שֶׁהוּא רַק (ח) מִנְהַג נְבִיאִים שֶׁהִנְהִיגוּ אֶת הָעָם לַעֲשׂוֹת כֵּן וְלֹא בְּתוֹרַת תַּקָּנָה, (ט) וְלֹא שַׁיָּךְ לְבָרֵךְ וְלוֹמַר

שַׁעַר הַצִּיּוּן

ג (ו) מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ב) וּשְׁאָרֵי אַחֲרוֹנִים. וְהַטַּעַם עַיֵּן לְעֵיל סִימָן ת״צ בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה סָעִיף קָטָן ט״ז. **וְדַעַת הַגְּרִ״א** בְּמַעֲשֶׂה רַב (אות רכו) **שֶׁלֹּא לוֹמַר רַק מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת בִּלְבַד וּבְוַדַּאי לְדִידֵהּ אֵין מַזְכִּיר גַּם כֵּן שֶׁל סָכוֹת בְּאֶמְצַע:**

א (ט) שִׁבְלֵי לֶקֶט (סי׳ שצא) וְהֶבִיאוּ הַמָּגֵן אַבְרָהָם (ריש הסימן): **(ב)** ט״ז (סק״א): **(ג)** אַחֲרוֹנִים: **(ד)** מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ג). וְכֵן הַסְּכִים הַגְּרִ״א בְּבֵאוּרוֹ: **ב (ה)** גְּמָרָא (מד.): **(ו)** לְשׁוֹן הָרַמְבַּ״ם (פ״ו הל׳ כא-כב). וּלְדִידֵהּ הַקְּפָּה הָיְתָה בְּלוּלָב לְבַד בְּכָל יוֹם פַּעַם אַחַת וּבְיוֹם זֶה שֶׁבַע פְּעָמִים (שם כג). וְדַעַת רַשַׁ״י (בתשובה סי׳ קכא) דְּלֹא הָיְתָה הַקְּפָּה בְּלוּלָב כְּלָל, אֶלָּא דְּמִתְחִלָּה כְּשֶׁהֵבִיא שְׁלוּחֵי בֵּית דִּין מִבִּיאִין הָעֲרָבוֹת הָיוּ הָעָם נוֹטְלִין אוֹתָהּ בְּיָד וּמְנַעְנְעִים, וְאַחַר כָּךְ מַקִּיפִין כֻּלָּם הַכֹּהֲנִים אֶת הַמִּזְבֵּחַ בְּרִגְלֵיהֶם, וְאַחַר כָּךְ זוֹקְפִין אוֹתָן בְּצִדֵּי הַמִּזְבֵּחַ, וּבְכָל יוֹם הָיָה הַקְּפָּה בַּעֲרָבָה פַּעַם אַחַת, וּבְיוֹם זֶה שֶׁבַע פְּעָמִים: **(ז)** ט״ז (סק״ב). וְעוֹד טַעַם עַיֵּן בְּבֵית יוֹסֵף (ד״ה ומ״ש נוהלין) שֶׁלְּפִי שֶׁאָז בִּזְמַן הַמִּקְדָּשׁ הָיָה יוֹם זֶה מְיֻחָד לַעֲרָבָה יוֹתֵר מִשְּׁאָר הַיָּמִים, שֶׁאֲפִלּוּ שַׁבָּת הָיָה דּוֹחֶה, עַיֵּן שָׁם: **(ח)** גְּמָרָא (מד.): **(ט)** רַשַׁ״י (שם ד״ה מנהגו):

לִיקוּטֵי דִּבְרֵי הָרַב: א] הָרַב בְּסִידּוּרוֹ לֹא הִזְכִּיר בְּחִתִּימָה רַק מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת. וְרָאוּי בְּקְצוֹת הַשּׁוּלְחָן (סוף ח״ב הַגָּהוֹת מוֹהַרְשַׁ״ב).

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah

הַגָּה: וְנֶהֱגוּ שֶׁשַּׁמָּשׁ בֵּית הַכְּנֶסֶת מֵבִיא עֲרָבָה לְמִכֹּר, (יג) כְּמוֹ שֶׁהָיָה הַמִּנְהָג בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קַיָּם (ר"ן פרק לולב וערבה (כפ: ד"ס גרסי')): **ג** [1]**יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר** (יד) **שֶׁאַף בְּיוֹם זֶה מַקִּיפִים בְּלוּלָב וְלֹא בַּעֲרָבָה,** (טו) [2]**וְלֹא נָהֲגוּ כֵּן, אֶלָּא לְהַקִּיף בּוֹ גַּם בַּעֲרָבָה:** **ד** [3]שְׁעוּר עֲרָבָה זוֹ אֲפִלּוּ (ה) עָלֶה אֶחָד בְּבֵד אֶחָד. הַגָּה: מֵיהוּ מִכְעַר הוּא לְהְיוֹת עָלֶה אֶחָד בְּבֵד (טור בשם רב האי), עַל כֵּן נָהֲגוּ לַעֲשׂוֹת (טז) הֲהוֹשַׁעְנוֹת יָפִים מִשּׁוּם זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ. [4]**וְשִׁעוּר אָרְכָּהּ,** (יז) **כְּשִׁעוּר אֹרֶךְ עֲרָבָה שֶׁבַּלּוּלָב.** הַגָּה: (יח) וְכָל הַפּוֹסֵל בָּעֲרָבָה שֶׁבַּלּוּלָב (ו) פּוֹסֵל בָּעֲרָבָה זוֹ (מדברי ר"ן פרק לולב וערבה (כפ: ד"ס וכמה)). [5]**וְחוֹבֵט בָּהּ** (יט) **עַל הַקַּרְקַע אוֹ עַל הַכְּלִי פַּעֲמַיִם אוֹ שָׁלֹשׁ.** הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ לְנַעְנֵעַ בָּהּ (טור בשם רש"י (מד: ד"ס מכיון)), וְנָהֲגוּ לַעֲשׂוֹת שְׁתֵּיהֶן, מְנַעְנְעִין בָּהּ וְאַחַר כָּךְ חוֹבְטִין אוֹתָהּ: **ה** [6]**וְאֵינָהּ נִטֶּלֶת אֶלָּא בִּפְנֵי עַצְמָהּ,** (כ) **שֶׁלֹּא יֵאָגֵד דָּבָר אַחֵר עִמָּהּ, אֲבָל אִם יֵשׁ בְּיָדוֹ דָּבָר אַחֵר אֵין לָחוּשׁ:** **ו** [7]**אֵין אָדָם יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בָּעֲרָבָה שֶׁבַּלּוּלָב, אֲפִלּוּ הִגְבִּיהַּ אוֹתָהּ שְׁתֵּי פְּעָמִים אֶחָד לְשֵׁם לוּלָב וְאֶחָד לְשֵׁם עֲרָבָה.** (כא) *)[8]וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיּוֹצֵא בָּהּ: **ז** [9]**יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאִינוֹ יָכוֹל לְטַלְטְלָהּ עִם הַלּוּלָב בְּשָׁעָה שֶׁהוּא יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ, עַד אַחַר שֶׁיִּבָּרֵךְ וְיִטֹּל וְיַנְעֵנַע בְּתְחִלָּה. וְאִם נְטָלָהּ, עוֹבֵר מִשּׁוּם בַּל תּוֹסִיף.** (כב) וְאַחַר הַנַּעְנוּעַ הָרִאשׁוֹן יָכוֹל הוּא לְטַלְטְלָהּ עִם הַלּוּלָב, וְכָל שֶׁכֵּן בִּשְׁעַת הַקָּפָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁמִּצְוָה שֶׁכָּתַב שֶׁאִם נְטָלָהּ עוֹבֵר מִשּׁוּם בַּל תּוֹסִיף (כג) טָעוּת הוּא בְּעֵינַי, מִכָּל מָקוֹם אֵין הֶפְסֵד לָחֹשׁ לִדְבָרָיו. [10]וְכָתַב עוֹד דְּגַם אַחַר נְטִילָה וְנַעְנוּעַ צָרִיךְ לִתְפֹּס הָעֲרָבָה לְבַדָּהּ (כד) לְהַכִּיר שֶׁהִיא חוֹבָה. וּבִשְׁעַת הַחֲבָטָה יִטְלֶנָּה בִּפְנֵי עַצְמָהּ וְיוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ. הַגָּה: וְהַמִּנְהָג פָּשׁוּט (ז) לִטֹּל הָעֲרָבָה עִם הַלּוּלָב בְּשַׁחֲרִית בְּשָׁעַת הַנַּעְנוּעַ (כה) וּבְשָׁעַת הַקָּפָה עַד שָׁעַת הַחֲבָטָה, וְנוֹטְלִים הָעֲרָבָה לְבַדָּהּ. (כו) וְיוֹתֵר טוֹב שֶׁלֹּא לִטֹּל עִם הַלּוּלָב כְּלָל. וְאַף הַנּוֹטְלָהּ עִם הַלּוּלָב נִרְאֶה לִי (כז) דְּלְאַחַר שֶׁהִקִּיף יָסִיר הַלּוּלָב מִיָּדוֹ וְיֶאֱחֹז הָעֲרָבָה

1 הֵרַ"ן (כב. ד"ה ובגמרא) וְשָׁכַן כָּתַב רַשַׁ"י בְּתְשׁוּבָה (סי' קכא) וְהָרַמְבַּ"ם בְּסוֹף פֶּרֶק ז' (הכ"ג). 2 בֵּית יוֹסֵף (ד"ה וכתב הר"ן). 3 חַ כָּרַב שִׁשָּׁת שָׁם בַּגְּמָרָא (מד:) הַסְּכָּמַת הַפּוֹסְקִים. 4 טַ הֵרַ"ן (שם ד"ה וכמה). 5 שָׁם בַּגְּמָרָא חֲבֵיט וּכְפָרוּשׁ הָרַמְבַּ"ם (שם הל' כב) וְהֵבִיאוּ הַשּׁוּר. 6 כְּ מֵימְרָא דְּרַב אַמֵּי שָׁם. 7 לְ שָׁם וּכְרַבִּי אַמֵּי טוֹר בְּשֵׁם הָרַמְבַּ"ם (שם הל' כז. *) (שָׁם (טור) בְּשֵׁם אֲבִי הָעֶזְרִי (ח"ב סי' תרצט) וְהָרא"שׁ (פ"ד סי' א)). 8 מִ הָרַב ר' שְׁלֹמֹה בֶּן הָרַשְׁבַּ"ץ (סי' ז) וּבְשֵׁם הַגְּאוֹנִים וְהָרַשְׁבָּ"א בְּתְשׁוּבָה (ח"א סי' עה, תקלה). 9 נַ (שו"ת הרשב"ש) שָׁם.

בְּאֵר הֵיטֵב

מַהֲרִי"ל לָבַשׁ הַקִּיטֶל בְּשַׁחֲרִית אֲבָל שָׂאַר בִּגְדֵי חֹל הַמּוֹעֵד לֹא הָיָה מְשַׁנֶּה (מהרי"ל סדר תפילות חג הסוכות), וּבְמִדְרָשָׁם נָהֲגוּ לִלְבֹּשׁ בִּגְדֵי שַׁבָּת וְלֹא הַקִּיטֶל רַק הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר: **ד** (ה) **עָלֶה אֶחָד.** כָּתַב (רמ"מ) [רַמַ"ע] מִפְּאַנוֹ סִימָן כ"ה בְּשֵׁם גְּדוֹל אֶחָד שֶׁיִּהְיוּ בּוֹ שִׁבְעָה עָשָׂר בְּדִים כְּמִנְיַן הַשֵּׁם בֶּן ד' בְּמִסְפָּר קָטָן, וְהָאַר"י ז"ל (פרי עץ חיים שער הלולב פ"ו) כָּתַב חֲמִשָּׁה בְּדִים, עַיֵּן מַה שֶּׁכָּתַבְתִּי בְּסִימָן תר"ס קְצִיר קָטָן ד', וְעַיֵּן מֻגָּן אַבְרָהָם (סק"ח): (ו) **פּוֹסֵל.** חוץ מִנִּשְׁרוּ רֹב עָלֶיהָ. מֻגָּן אַבְרָהָם (סק"ח): **ז** (ז) **לְטַלְטֵל.**

בּוֹ כָּל כָּךְ תּוֹסֶפֶת נִשְׁמָה יְתֵרָה. וְאוֹמְרִים נַעֲרִיצְךָ בִּקְדֻשַּׁת מוֹסָף וְאוֹמְרִים מִמְּקוֹמוֹ כו', וְקָדֵם קְרִיאַת הַתּוֹרָה אוֹמְרִים אֵין כְּמוֹךָ, שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, עַל הַכֹּל, כְּמוֹ בְּיוֹם טוֹב:

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

הַשַּׁחַר, וְעֶרֶב רֹאשׁ חֹדֶשׁ חֶשְׁוָן גְּזֵר מַהֲרִי"ל וְכָל הַקָּהָל שֶׁיִּתְעַנּוּ וְלִקְרוֹת וַיְחַל וְלוֹמַר סְלִיחוֹת עַל שֶׁהִנִּיחוּ טַלִּית וּתְפִלִּין וְאָמְרוּ פְּסוּקֵי דְּזִמְרָה בְּעוֹד לַיְלָה עַיֵּן שָׁם. וְנִרְאֶה שֶׁהַחֹמֶר בָּזֶה מִשּׁוּם בְּרָכוֹת לְבַטָּלָה שֶׁאָמְרוּ, (דְּאִם כֵּן) [דְּאִם לֹא כֵּן] אֵין לְהַחְמִיר כָּל כָּךְ, וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן י"ח (ס"ג) וְסִימָן ל' (ס"ג) הָיָה מַשְׂכִּים לְצֵאת לְדַרְכּוֹ. וּמֵה שֶׁכָּתַב וּמַרְבִּים קְצָת בְּנְרוֹת כָּתַב מַשֶּׁה מֹשֶׁה (סי' תתקסא) מִפְּנֵי שֶׁהוּא סוֹף הֶחָג כו' וְלָכֵן נָהֲגוּ לְהַדְלִיק שִׁיּוּרֵי נֵרוֹת שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים. הֵבִיאוּ שִׁיְרֵי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה (הגה"ט סק"ה) וְאֵלִיָּה רַבָּה (סק"ד). וְעַיֵּן פְּרִי מְגַדִּים (א"א ריש הסימן) דְּאַף מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת אוֹמְרִים בְּהוֹשַׁעְנָא רַבָּה, וְאֵין אוֹמְרִים נְשָׁמַת שַׁאֵין

וְצִנָּנוּ: (יג) **כְּמוֹ שֶׁהָיָה הַמִּנְהָג וְכוּ'.** שֶׁהָיוּ (י) שְׁלוּחֵי בֵּית דִּין מְבִיאִין לָהֶן: **ג** (יד) **שֶׁאַף בְּיוֹם זֶה וְכוּ'.** רְצוֹנוֹ לוֹמַר כְּמוֹ בַּיָּמִים הַקּוֹדְמִים שֶׁאֵין נוֹטְלִין הָעֲרָבָה, שֶׁלֹּא הַקְּבַע עֲרָבָה רַק לְיוֹם זֶה: (טו) **וְלֹא נָהֲגוּ כֵּן וְכוּ' גַּם בַּעֲרָבָה.** וְטַעַם הַדָּבָר דְּבַגְּמָרָא (מג:) אִית פְּלוּגְתָּא אִם מַקִּיפִין בַּלּוּלָב אוֹ בַּעֲרָבָה, וְדֵעָה הָרִאשׁוֹנָה סְבִירָא לָהּ כְּמַאן דְּאָמַר דְּמַקִּיפִין בְּלוּלָב, וּמִנְהַג הָעוֹלָם הוּא כְּדֵי לָצֵאת כָּל הַדֵּעוֹת, שֶׁגַּם מַאן דְּאָמַר בַּלּוּלָב, אֵין פּוֹסֵל אִם מַקִּיף בָּעֲרָבָה, וְכֵן מַאן דְּאָמַר בָּעֲרָבָה, אֵין פּוֹסֵל אִם מַקִּיף בַּלּוּלָב [בֵּית יוֹסֵף (ד"ה וכתב הר"ן)], וְעַיֵּן לְקַמָּה בְּסָעִיף ז' בְּהַגָּ"ה. וְהִסְכִּימוּ הָאַחֲרוֹנִים דְּאִם אֵין לוּלָב בָּעִיר יַקִּיפוּ בְּהוֹשַׁעְנָא רַבָּה בָּעֲרָבָה: **ד** (טז) **הַהוֹשַׁעְנוֹת יָפִים.** וְטוֹב לְכַתְּחִלָּה (יא) שֶׁיִּהְיֶה עַל כָּל פָּנִים שִׁלְשָׁה בַּדִּין, וּבְשֵׁם הָאַר"י (פרי עץ חיים שער הלולב פ"ו) כָּתְבוּ חֲמִשָּׁה בַּדִּין: (יז) **כְּשִׁעוּר אֹרֶךְ וְכוּ'.** דְּהֵינוּ שְׁלִשָּׁה טְפָחִים, דְּלֹא מָצִינוּ שֶׁהֻקְלוּ בָּהּ אֶלָּא בְּפָרָט זֶה דְּעָלֶה אֶחָד וְכוּ'. יֵשׁ אוֹמְרִים דַּעֲרָבָה שֶׁל הוֹשַׁעְנָא רַבָּה יֵשׁ לְטַל הַבַּדִּים בִּלְחֻדֵּי קְשׁוּרִים, אֲבָל הָרַב מֹשֶׁה זַכּוּתָא חָלַק עָלָיו וְכָתַב דְּצָרִיךְ לְקָשְׁרָם וְכֵן מְנַהֲגֵנוּ: (יח) **וְכָל הַפּוֹסֵל בָּעֲרָבָה שֶׁבַּלּוּלָב וְכוּ'.** וְעַל כֵּן יֵשׁ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא יִהְיֶה גְּזוּל וְלֹא יָבֵשׁ, וְהִנֵּה עַל כָּל פָּנִים אִם לֹא הָיָה יָבֵשׁ אֶלָּא כְּמוּשׁ בְּרֹאשֵׁי כָּשֵׁר. וּמִכָּל מָקוֹם נִרְאֶה שָׁם לִי דִּלְכַתְּחִלָּה יוֹתֵר טוֹב שֶׁיִּהְיֶה לַחִין, וּרְאָיָה מִמַּה דְּאִיתָא שָׁם בַּמִּשְׁנָה דַּף מ"ה (ע"א) דְּהָיוּ מַנִּיחִין אוֹתָן בְּגִיגִיּוֹת שֶׁל זָהָב כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכְמְשׁוּ, וְהוּא מִשּׁוּם הִדּוּר מִצְוָה: (יט) **עַל הַקַּרְקַע אוֹ עַל הַכְּלִי.** וּבְשֵׁם הָאַר"י ז"ל (שם) כָּתְבוּ דְּדַוְקָא עַל הַקַּרְקַע יַחְבֹּט חֲמֵשׁ חֲבָטוֹת, (יכ) וְטוֹב לַחְבֹּט תְּחִלָּה עַל הַקַּרְקַע חָמֵשׁ חֲבָטוֹת, וְאַחַר כָּךְ עַל הַכֵּלִים לְהָסִיר הָעָלִין, (יג) וְאֵין צָרִיךְ לְהָסִיר כָּל הָעָלִין: **ה** (כ) **שֶׁלֹּא יֵאָגֵד דָּבָר אַחֵר עִמָּהּ.** כְּדֵי (יד) שֶׁיִּהְיֶה נִכָּר שֶׁהוּא לְשֵׁם מִצְוָה, דְּלֹא (טו) חָיְשִׁינַן לַחֲצִיצָה: **ו** (כא) **וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיּוֹצֵא בָּהּ.** הֵינוּ הֵיכָא דְּהִגְבִּיהַּ אוֹתָהּ פַּעַם שֵׁנִי לְשֵׁם עֲרָבָה, דְּיֵשׁ הֶכֵּר בָּזֶה שֶׁהוּא לְשֵׁם מִצְוָה. וְדַע דַּאֲפִלּוּ (טו) לְדֵעָה רִאשׁוֹנָה דְּאֵינוֹ יוֹצֵא בָּעֲרָבָה שֶׁבַּלּוּלָב, זֶהוּ דַּוְקָא כָּל זְמַן שֶׁהִיא אֲגוּדָה בַּלּוּלָב עִם שְׁאָר מִינִים, אֲבָל אִם הֻתִּיר אֲגֻדּוֹ שֶׁל לוּלָב לְאַחַר נְטִילָה וְנָטַל הָעֲרָבָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ פְּשִׁיטָא שֶׁיּוֹצֵא בָּהּ: **ז** (כב) **וְאַחַר הַנַּעְנוּעַ הָרִאשׁוֹן וְכוּ'.** הַטַּעַם (יז) דְּהָא קָיְמָא לָן (ר"ה כח:) דְּשִׁלָּא בִּזְמַנּוֹ שֶׁל הַמִּצְוָה אֵינוֹ עוֹבֵר עַל בַּל תּוֹסִיף עַד שֶׁיְּכַוֵּן לְהוֹסִיף עַל הַמִּצְוָה, וְהָכָא כֵּיוָן שֶׁעָבְרָה מִצְוָתוֹ הֲרֵי שֶׁלֹּא בִּזְמַנּוֹ, וְהוּא הֲלֹא לֹא כִּוֵּן לְהוֹסִיף עַל מִצְוַת לוּלָב כִּי אִם בִּשְׁבִיל לְקַיֵּחַת הָעֲרָבָה: (כג) **טָעוּת הוּא בְּעֵינַי.** הוּא אָזִיל (יח) לְשִׁיטָתוֹ דְּפָסַק לְעֵיל בְּסִימָן תרנ"א סָעִיף ט"ו דְּבַעֲרָבָה וַהֲדַס מוֹסִיף בָּהּ כָּל מַה שֶּׁיִּרְצֶה: (כד) **לְהַכִּיר שֶׁהִיא חוֹבָה.** וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּסָעִיף ה', (יט) שֶׁמִּטַּעַם זֶה אֵינָהּ נִטֶּלֶת אֶלָּא בִּפְנֵי עַצְמָהּ: (כה) **וּבִשְׁעַת הַקָּפָה וְכוּ'.** טַעַם הַמִּנְהָג הָיָה כְּדֵי לָצֵאת כָּל הַדֵּעוֹת, דְּיֵשׁ אוֹמְרִים דְּמַקִּיפִין בַּעֲרָבָה, וְכֵנ"ל בְּסָעִיף ג': (כו) **וְיוֹתֵר טוֹב שֶׁלֹּא לִטֹּל עִם הַלּוּלָב.** כְּדֵי שֶׁיִּקַּיֵּם בִּשְׁלֵמוּת מִצְוַת נְטִילַת עֲרָבָה, וְכֵנ"ל בְּסָעִיף ה', וְגַם הָאַר"י ז"ל (פרי עץ חיים שם) הִזְהִיר מְאֹד שֶׁלֹּא לְחַבֵּר הָעֲרָבָה עִם הַלּוּלָב: (כז) **דְּלְאַחַר שֶׁהִקִּיף יָסִיר הַלּוּלָב** דְּלֹא חָשְׁשׁוּ בָּזֶה לְחֲצִיצָה, וְעַד כָּאן לֹא פָּלִיג רַב אַמֵּי (שם) עַל זֶה רַק מִשּׁוּם דְּסְבִירָא לֵהּ דְּאַפְלוּ הֵיכָא דְּאַגְבֵּהּ וְהַדַּר אַגְבֵּהּ כֵּיוָן דְּאַגּוּדָה עִם שְׁאָר מִינִים עֲדַיִן אֵין הַכֹּר מִשּׁוּם מָה מַגְבִּיהַּ, מָה שֶּׁאֵין כֵּן בָּזֶה. וְכַנִּרְאֶה שֶׁלָּזֶה כִּוֵּן הַגְּרַ"א בְּבֵאוּרוֹ עַיֵּן שָׁם: **ו** (מז) כְּבוֹרֵי יַעֲקֹב (ס"ק יח), וּפְשׁוּט: **ז** (יז) הַגְּרַ"א: (יח) לְבוּשׁ וְהַגְּרַ"א וּמַשָּׂה יְהוּדָה (סק"ב). וְעַיֵּן שָׁם בְּמַשֶּׂה יְהוּדָה שֶׁהִשִּׂיג עַל טַעַם הַט"ז (סק"ד). וְעַיֵּן בְּבֵ"ח (ס"ו) שֶׁיֵּשׁ דַּעַת הַיֵּשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁמְּבִיאָהּ לֵהּ כְּדַעַת הָרַמְבַּ"ם (פ"ז ה"ו), וְאַף דְּהָרַמְבַּ"ם בְּעַצְמוֹ חָזַר בּוֹ, הוּא סְבִירָא לֵהּ כְּדַעַת הַגְּאוֹנִים שֶׁסּוֹבְרִין דְּהַדִּין כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַמְבַּ"ם מִתְּחִלָּה: (יט) הַגְּרַ"א: